

Abstracten deelnemers Caran 2025

Dag 1 Taalkunde

Cavirani-Pots, Cora

Expressieve constructies in Curaçaos Nederlands

In deze lezing stellen we data voor van een pilot onderzoek naar expressieve constructies in het Curaçaos Nederlands, wat onderdeel is van een cross-cultureel onderzoek naar zulke constructies in verschillende variëteiten van het Nederlands. Expressieve constructies zijn constructies waarbij een bepaald morfeem of morfologische constructie wordt gebruikt om het perspectief van de spreker weer te geven. De drie expressieve constructies die zijn onderzocht zijn: adverbiale diminutieven (1, zie e.g. Diepenveen 2012, Corver 2021), taboesamenstellingen (2, zie Hoeksema 2012), en contrastieve reduplicaties (3, zie Cavirani-Pots & Dirix 2024).

(1) Je moet dat straks-jes doen. (2) Die auto is poepmooi.

(3) Zij is op zoek naar een MAN man.

Verskillende versies van deze drie constructies en niet-expressieve alternatieven daarvan werden onderzocht door middel van gestructureerde interviews met 32 sprekers van Curaçaos Nederlands. De sprekers werden gevraagd om opgenomen stimuli te beoordelen op acceptabiliteit en op hun perceptie van de emotie van de spreker (door middel van de 2 Dimensional Affect and Feeling Space – Lorette 2021). Naast het beoordelen van de gesproken stimuli, werd er ook een uitgebreide taalachtergrondvragenlijst ingevuld.

Data-analyse door middel van regressieanalyses laat onder andere de volgende patronen zien: (i) alle expressieve patronen worden als meer emotioneel waargenomen door de informanten in vergelijking met de meer neutrale alternatieven, (ii) adverbiale diminutieven worden het meest goedgekeurd, taboesamenstellingen en met name contrastieve reduplicatie veel minder, (iii) sprekers met een positieve houding tegenover het Nederlands zijn positiever tegenover de contrastieve reduplicaties dan mensen met een neutralere of negatievere houding, en (iv) jongere en zeer oude sprekers zijn positiever tegenover de contrastieve reduplicatie constructies dan mensen van gemiddelde leeftijd. Tijdens de lezing worden deze en andere patronen uitgebreid besproken in het licht van de meertalige en sociolinguïstische situatie op het eiland, zoals de rol van taalcontact met het Papiamentu/Engels, en verschillende attitudes tegenover het Nederlands.

Voor dit onderzoek werkt Cavirani samen met Stef Grondelaers (Meertens Instituut), Maria del Carmen Parafita Couto (universiteit van Santiago/Leiden) en Ellen-Petra Kester (universiteit Utrecht).

Vervaeke, Frauke

Hoe pluricentrisch is het Nederlands volgens Arubanen en Surinamers? Inzichten uit een online perceptie-onderzoek in Aruba, België, Nederland en Suriname

Het Nederlands wordt door taalkundigen en taalbeleidsmakers beschreven als een pluricentrische taal, gekenmerkt door verschillende nationale variëteiten of natiolecten die idealiter op gelijke voet staan (cf. Adviescommissie Taalvariatie, 2019; Dhondt, 2024; Mijts, 2022). Voor de beschrijving en begrenzing van natiolecten is het cruciaal om zowel productie- als perceptiedata te bestuderen (Auer, 2021; Ghyselen & De Vogelaer, 2018; Muhr, 2016).

Naast de vraag welke linguïstische kenmerken natiolecten van elkaar onderscheiden, is het dus belangrijk te onderzoeken of taalgebruikers die natiolecten ook herkennen en als gelijkwaardig inschatten. Hoewel al geruime tijd perceptieonderzoek naar het Belgisch-Nederlands en het Nederlands-Nederlands wordt gevoerd (cf. Deprez, 1984; Impe, 2010; Knops, 1984; Steegs et al., 2009), bleven vergelijkbare studies in niet-Europese contexten, zoals het Caribisch gebied en Suriname, tot dusver beperkt (uitzonderingen: De Taalunie, 2005; Ghyselen et al., 2022). In deze presentatie formuleer ik een antwoord op de vraag in welke mate Arubanen en Surinamers nationale variëteiten van het Nederlands herkennen en accepteren. De data zijn verzameld via een vragenlijst die peilde naar (i) taalbewustzijn (In welke mate herkennen participanten een variëteit en zijn ze ermee vertrouwd?), (ii) acceptatie van variëteiten (Hoe correct/intelligent komt een variëteit over?), en (iii) persoonlijke vragen. Statistische analyses wijzen uit dat Arubanen en Surinamers denken dat hun variëteiten behoorlijk van elkaar verschillen. Ze geven bovendien aan elkaars variëteiten niet goed te herkennen. Opvallend is daarnaast dat beide groepen het erover eens zijn dat Arubaans-Nederlands minder correct is dan Nederlands-Nederlands. Voor het Surinaams-Nederlands lopen de oordelen echter uiteen: Surinamers beschouwen het als even correct als het Nederlands-Nederlands, terwijl Arubanen die perceptie niet delen. In mijn presentatie zal ik toelichten hoe deze bevindingen verschillen van data verzameld bij Belgen en Nederlanders en hoe ze daardoor nieuw licht werpen op de invulling van het begrip pluricentriciteit voor het Nederlandse taalgebied.

Bozhinoski, Mishko

De klanken van het Surinaams-Nederlands: naar een empirische beschrijving.

Al in 1983 merkt Edgar Charry op dat er “sprake [is] van een eigen zich ontwikkelende Surinaams-Nederlandse standaard-norm die geldt voor de uitspraak van het Surinaams-Nederlands,” (p. 139). Daarbij stelt hij zich de vraag wat de specificiteiten zijn van die Surinaamse uitspraaknorm. Veertig jaar verder is deze vraag nog steeds moeilijk te beantwoorden. Er zijn wel werken die op een aantal typische uitspraakkenmerken wijzen (Charry 1983, De Bies 2009), maar doordat die ofwel inzoomen op zeer specifieke fenomenen, ofwel veeleer op intuïties dan op empirisch fonetisch onderzoek gebaseerd zijn, blijft het moeilijk precies te bepalen hoe de Surinaams-Nederlandse (SN) uitspraak verschilt van de Nederlands-Nederlandse (NN) uitspraak.

In deze lezing presenteren we de eerste resultaten van een onderzoeksproject dat op basis van akoestische analyses een systematische beschrijving wil bieden van het Surinaams-Nederlandse klanksysteem. We zoomen in op de voorleesspraak van 19 Creoolse vrouwen uit Paramaribo (cf. Ghyselen 2023) en gaan na (1) in welke mate hun spraak beantwoordt aan bestaande beschrijvingen van het SN, (2) of er typerende uitspraakkenmerken zijn die nog niet in de literatuur werden gerapporteerd en (3) of er leeftijdsverschillen zijn die op taalverandering wijzen.

De resultaten tonen o.a. aan dat verschillende zagezegd typisch SN uitspraakkenmerken niet te vinden zijn bij de bestudeerde vrouwen. De <g> bijvoorbeeld – die traditioneel beschreven wordt als “minder achteraan uitgesproken” in het SN – vertoont in onze data grote variabiliteit en blijkt gemiddeld juist méér achteraan in de mond uitgesproken te worden dan in het NN. Daarenboven blijkt het SN zich op een aantal manieren van het NN te onderscheiden die nog niet eerder werden gesignaleerd in de literatuur, o.a. door een eigen klinkersysteem en een systematische glottalisatie (dichtknijping van de stembanden) van woordfinale <p>, <t> en <k>. De resultaten bieden zo meer inzicht in de endoglossische standaardisering van het SN.

Vogelaer de, Gunther

Is het typisch Surinaams? Over genus in het gesproken Nederlands

Ondanks de erkenning van het Surinaams-Nederlands als volwaardige nationale variëteit van het pluricentrische Nederlands, blijft de Surinaamse taalnorm slecht beschreven (zie o.a. Diepeveen & Hüning 2016: 149). Volgens de e-ANS (2021) “beschikken we voor Suriname vooralsnog niet over de geschikte data om betrouwbare uitspraken te doen over de status van eventuele nationale varianten die daar tot de standaardtaal zouden behoren”.

In onze lezing zoomen we in op “noun gender issues” (de Kleine 2013: 846) in het Surinaams-Nederlands. Die behelzen in het bijzonder de tendens om het lidwoord de te gebruiken voor het-woorden, en de oververalgemening van het voornaamwoord het om te verwijzen naar niet-bezielde referenten, onafhankelijk van hun grammaticale geslacht (Muysken 2017: 297), zoals in (1), waar niet hij wordt gebruikt om terug te verwijzen, maar het:

(1) Daar heb je een winkel toch? Het heet nu [NAAM WINKEL].

Voorbeelden zoals (1) zijn in het verleden toegeschreven aan invloed uit het Engels of het Sranan (vgl. Muysken 2017: 306). Voor een accurate verklaring mag echter niet uit het oog verloren worden dat de pronominale verwijzing ook in het Nederlandse Nederlands in volle ontwikkeling is, waarbij oververalgemenend het (zoals in ((1))) vooral voorkomt bij niet-telbare referenten, en daarnaast ook voorbeelden te vinden van oververalgemenend hij/'m, vooral voor telbare referenten zoals in (2) (Audring 2006:97).

- (2) A. Ik weet een heel leuk verhaal over m'n broertje.
B. Je hebt 'm al 'ns verteld.

Een kwantitatieve corpusanalyse van het Corpus Gesproken Surinaams-Nederlands (CGSN; Ghyselen 2023) toont dat het oververalgemenende het aanspraak kan maken op standaardtaalstatus in Suriname, en dat hierbij sprake is van een endonormatieve ontwikkeling, die echter niet eenduidig aan invloed uit het Sranan of het Engels toe te schrijven is.

Oosterhof, Albert

Natiolectische variatie bij de weglating van functiewoorden in krantenkoppen

In standaardwerken en taaladviesbronnen over woordenschat en grammatica wordt het Nederlands in toenemende mate benaderd als pluricentrische taal. In Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal wordt pluricentrische variatie bijvoorbeeld zichtbaar in de vorm van de labels ‘SR’, ‘BE’ en ‘NL’. Ook op taaladvies.net wordt aandacht besteed aan verschillen tussen de standaardtaal in Nederland en België, maar daar wordt het Surinaamse deel van het taalgebied voorlopig nog buiten beschouwing gelaten. Hoe dan ook worden er stappen gezet om het pluricentrische perspectief uit te werken voor grammatica en woordenschat.

Tegelijkertijd lijkt er nog ruimte voor meer onderzoek naar verschijnselen die niet zozeer behoren tot de algemene grammatica, maar gebonden zijn aan register en tekstgenre. In een eerdere CARAN-paper (2023) heb ik al aandacht besteed aan stijlkenmerken zoals nominalisering en passiefconstructies in opiniestukken. In deze nieuwe bijdrage kijk ik naar een ander fenomeen, namelijk weglating van functiewoorden in koppen van nieuwsberichten. In volgende krantenkop laten we bijvoorbeeld het lidwoord voor reuzenotter en het hulpwerkwoord bij gearriveerd weg, terwijl we die buiten dit register wel zouden gebruiken:

REUZENOTTER GEARRIVEERD IN PARAMARIBO ZOO

In eerder werk (Oosterhof & Rawoens 2016/2017) ging het over lidwoordomissie in Belgisch en Nederlands materiaal en daar zullen nu corpusresultaten over weglating van voorzetsels en werkwoorden in Caribisch materiaal aan toegevoegd worden.

Een hypothese daarbij is dat er in Caribisch materiaal minder vaak woorden worden weggelaten. Uit eerder onderzoek bleek namelijk dat de gemiddelde zinslengte in Caribisch krantenmateriaal enigszins hoger ligt dan in Europese teksten. In het verlengde daarvan

verwachten we ook kortere krantenkoppen in Nederlands en Belgisch materiaal. Bovendien opperen Thebes & De Vogelaer (2024) dat er in Surinaams standaardtaalgebruik vaker gebruik wordt gemaakt van formelere wendingen. Het is denkbaar dat een neiging tot formeler taalgebruik ervoor zorgt dat er minder woordjes worden weggelaten (bijvoorbeeld om geen “slordige” indruk te maken). is docent Nederlands aan de Antwerpse campus van de KU Leuven en is verbonden aan de Onderzoeksgroep Quantitative Lexicology and Variational Linguistics van de Onderzoekseenheid Taalkunde.

Splunder van, Frank

Naar een visie op meertaligheid in het hoger onderwijs

Meertaligheid in het hoger onderwijs is een relatief nieuw thema in Nederland en Vlaanderen, maar vormt de kern van de taalpraktijk in Suriname en het Caribisch gebied. In het debat over meertaligheid speelt de positie van het Nederlands een cruciale rol, waarbij de overheid en de onderwijsinstellingen soms andere belangen en keuzes vertegenwoordigen. Daarnaast wordt Engels steeds belangrijker als academische lingua franca en als instructietaal in het hoger onderwijs. Andere talen, zoals de thuistalen van de studenten, worden nog vaak beschouwd als deficiënt en komen minder aan bod in het onderwijs. In deze presentatie bespreek ik de visietekst van het Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs, een Nederlands-Vlaamse organisatie die pleit voor een taalbeleid gebaseerd op taalexpertise en afgestemd op de behoeften van studenten en docenten. Dit staat in contrast met een top-down beleid dat vooral wordt gestuurd door politieke, economische of commerciële overwegingen. Het Platform zet in op samenwerking met andere taalbeleidsactoren, met vertrouwen en verantwoordelijkheid als uitgangspunten. De visietekst is geïnspireerd door inzichten uit de postkoloniale pedagogiek en kan inspiratie bieden dienen voor andere landen en regio's. Anderzijds kan de taalpraktijk in Suriname en het Caribisch gebied inspirerend zijn voor Nederland en Vlaanderen. Deze bijdrage nodigt uit tot een dialoog tussen Nederland en Vlaanderen enerzijds en de Caribische regio anderzijds, met als doel een inclusiever en doordachter taalbeleid in het hoger onderwijs.

Mijts, Eric (met Philipp Krämer & Angela Bartens)

Language making: creooltalen in meertalige postkoloniale samenlevingen

Deze bijdrage bespreekt het fenomeen Language Making in meertalige postkoloniale samenlevingen waar Creooltalen worden gesproken. Het stelt de vraag of Language Making in deze contexten verschilt van andere situaties, gezien de historische achtergronden en de sociale, economische of politieke ongelijkheden die ook na de koloniale periode blijven voortbestaan. We bouwen in deze bijdrage voort op het conceptuele werk dat we ontwikkelden in Language making of creoles in multilingual postcolonial societies (Kramer, Mijts & Bartens 2022) en illustreren de processen van Language Making aan de hand van voorbeelden uit Aruba, Curaçao en Bonaire.

Aan de hand van voorbeelden uit verschillende Creoolstalige samenlevingen laten we verschillende benaderingen zien voor het conceptualiseren van Creooltalen als taalkundige entiteiten — bijvoorbeeld door het creëren of ontstaan van normen, het hanteren van verschillende naamgevingsstrategieën, of via taalbeleid en -planning. Op die wijze verkennen we het potentieel van Language Making om inspanningen tot dekolonisatie te ondersteunen of juist te belemmeren.

Ook bespreken we de mogelijke bijdrage van verschillende actoren in het proces van Language Making en illustreren we de verschillende processen en situaties waarin Language Making wordt tegengewerkt. Als laatste kijken we ook naar de toepasbaarheid van het Language Making begrip op de meertalige hedendaagse samenlevingen waarin het Papiamentu naast het Nederlands en andere talen een grote rol speelt, en er wellicht ook aandacht zou kunnen zijn

voor een verhoging van de waardering van meertalige competenties en iets wat we nu tentatief benoemen als Multilingual society making.

Berg van de, Margot en Marjorie Rotsburg

Workshop/Konmakandra - Meertaligheid en de Open Samenleving

Organisatoren: Margot van den Berg (Universiteit Utrecht, m.c.vandenberg1@uu.nl), Marjorie Rotsburg (AdeKUS), Hermine Haman (Stichting KENKI), Fresco Sam-Sin (Things That Talk).

We leven in een tijd van snelle maatschappelijke en institutionele veranderingen, waarin de principes van open samenlevingen onder druk staan door globalisering, politieke verschuivingen en sociale ongelijkheden. Binnen deze context speelt taal een cruciale rol: Het bepaalt niet alleen de toegang tot onderwijs en democratische participatie, maar ook de mate waarin instituties inclusief en rechtvaardig functioneren.

Tijdens deze konmakandra (Sranantongo voor samenkomst) leggen we verbanden tussen het heden en verleden van meertalige taallandschappen in Suriname en Nederland. Aan de hand van korte pitches door de organisatoren en verdiepende rondetafelgesprekken met alle deelnemers onderzoeken we de talige doorwerkingen van het koloniale slavernijverleden vanuit verschillende perspectieven. De volgende thema's komen aan bod:

Onderwijsinnovatie en institutionele verandering: Hoe dragen nieuwe onderwijsvormen als Collaborative Online International Learning en Community Engaged Learning bij aan een inclusievere universiteit? Taalideologieën en gelijke kansen: Hoe kunnen gevestigde opvattingen over taal worden doorbroken ten gunste van sociale mobiliteit en kansengelijkheid? Meertaligheid en democratie: Hoe beïnvloeden taalpolitiek en taalgebruik democratische instituties?

In de pitches zullen Marjorie Rotsburg (AdeKUS) en Margot van den Berg (Taal en cultuurstudies, Universiteit Utrecht) vanuit hun gedeelde ervaringen met Collaborative Online International Learning en Community Engaged Learning sinds 2022 op deze thema's reflecteren en prikkelende stellingen formuleren voor de rondetafelgesprekken.

Laten we samen verkennen hoe taal en meertaligheid kunnen bijdragen aan inclusieve, democratische en veerkrachtige samenlevingen!

Dag 2 Literatuur

Korten, Henricke

DBNL & Literatuurgeschiedenis.org

In een presentatie van 20 minuten wil ik graag uitleggen wat de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) en Literatuurgeschiedenis.org zijn en hoe deze zijn in te zetten voor onderzoek naar Surinaamse literatuur- en cultuurgeschiedenis. Specifiek zal ik de collectie Suriname op DBNL belichten: de totstandkoming van deze collectie, de huidige stand van zaken en de toekomst van de collectie. Wat zijn de parels in deze collectie en met welke werken zouden we de collectie graag uitbreiden? Tegen welke hindernissen lopen we hierbij aan? Daarnaast wil ik in deze lezing een aantal sprekende voorbeelden geven van het gebruik van de Suriname-collectie op DBNL door bekende auteurs. In 2021 is er ook een werkgroep rondom DBNL op het CARAN-congres geweest. Daarom zal ik me concentreren op de aangroei van de Suriname-collectie na 2021. In dat jaar is een samenwerking gestart met het Boekenportaal Suriname. Deze samenwerking heeft een grote verzameling Surinaamse jeugdliteratuur opgeleverd die nu fulltext online beschikbaar is op DBNL. Zowel Surinamica als jeugdliteratuur was ondervertegenwoordigd op DBNL in de beginjaren, dus hiermee zijn twee onderbelichte onderdelen meer in de kijker gekomen.

Sinds een aantal jaar is de interactie met zusterwebsite Literatuurgeschiedenis.org geïntensiveerd. Deze website met secundaire literatuur richt zich in eerste instantie op het middelbaar onderwijs van de Nederlandse taal. Onder de selectie van Surinaamse en Caribische literatuur worden belangrijke literaire onderwerpen behandeld, van de Anansi-verhalen tot de mondelinge tradities op de Nederlandse Caribische eilanden. Daarnaast zijn er auteurspagina's en kunnen scholieren boekanalyses uit de Surinaamse en Caribische literatuur vinden. Hoewel DBNL als primaire doelgroep letterkundige onderzoekers en docenten heeft, merken we dat er overlap zit in de bezoekers van beide websites: docenten, studenten en scholieren gebruiken Literatuurgeschiedenis voor meer verdieping rondom primaire bronnen die te vinden zijn op DBNL. Dit faciliteren we door zoveel mogelijk kruisverwijzingen tussen beide sites aan te leggen.

Smit, Liesbeth

Tussen verborgen afkomst en koloniale familiegeschiedenis

De Surinaamse grootmoeder van historicus Liesbeth Smit (1974) sprak nauwelijks over haar land van herkomst: het leven was hier nu en het liefst zo Nederlands mogelijk. Maar wat gebeurt er als je als wit persoon door het leven gaat, terwijl je familiegeschiedenis iets anders vertelt? Aan de hand van archief- en literatuuronderzoek, fotoboeken, gesprekken met Surinaamse familieleden en een bewogen bezoek aan Paramaribo reconstrueerde Smit die geschiedenis in haar memoir Aan ons is niets meer te zien (2025). Het leidde onder andere naar haar voormoeder Bergina Bergen (1828-1884) die als tot slaafgemaakte huisbediende verbonden was aan het hoekhuis aan de Waterkant nummer 1 (ook wel bekend als het Cornerhouse). Hoe verhielden Bergina en haar zes kinderen zich als -waarschijnlijk- licht getinte mensen in het koloniale Paramaribo van de negentiende eeuw? Welke diepgewortelde overtuigingen rond afkomst, sociale status en maatschappelijke kansen vanuit dat verleden deden nog steeds de ronde in het huidige familieverhaal van Smit? En wanneer 'mag' iemand zich Surinaams noemen: is die identiteit 'slechts' een kwestie van al dan niet herleidbare stambomen en onvaste familieoverleveringen of speelt daarbij ook de eigen agency een rol; de wil om verantwoordelijkheid te nemen voor het verleden en daar invloed op uit te oefenen? Noot: Naar aanleiding van haar boek sprak Liesbeth Smit met schrijver Etchica Voorn en theatermakers Kevin Klein en Anne-Fay Kops over de vraag wat het betekent om van

gemengde Surinaams- Nederlandse afkomst te zijn. Dat inmiddels veelbeluisterde gesprek is terug te vinden op YouTube.

Neus, Hilde

Een Surinaams boekenkast in de achttiende eeuw

In Internationale Neerlandistiek 2024-1 is een artikel opgenomen van Alicia Montoya, 'Eene zeer Aanzienlijke verzameling Boeken'. Wat een variatie aan boeken, in diverse talen, was aanwezig in privécollecties! Als aanvulling op dit artikel presenteer ik een onderzoek naar wat er zoal gelezen werd in Suriname. Op de site literatuurgeschiedenis.org staat een bijdrage over 'Vrouwen en lezen in het achttiende eeuwse Suriname', dat voor deze presentatie is uitgebouwd. Het boekbedrijf kan in ogenschouw worden genomen (zie Van Kempen, 2003) en de vraag gesteld of lezers binnen een koloniale samenleving kennis tot zich namen via boeken, die werden aangevoerd, geadverteerd in kranten en terecht kwamen in openbare of privébibliotheken. Wat was de boekproductie in en over Suriname zelf? Hoe bleef men op de hoogte van wat er verscheen, en in welke literatuur was men geïnteresseerd; welke (verlichtings)auteurs stonden daar in de boekenkast? De bibliotheek van de Joodse A. Cohen Nassy is beschreven (Cohen, 1991) en daaruit blijkt de grote diversiteit aan thematiek en talen. In deze internationaal samengestelde samenleving speelden tolken dan ook een belangrijke rol. Daarnaast kan inventarisatie en analyse van enkele andere boekverzamelingen, zoals die van Henriëtte Benelle de La Jaille (1757) nader inzicht bieden in wat men zoal las. In het overdenken van het boekbedrijf kan meegenomen worden hoe er op de intersectie van kleur, klasse en gender gelezen en geschreven werd. Was literatuur een factor van belang bij identiteitsbepaling, burgerschapsvorming en cultuuruitingen?

Bakker, Peter

De drie Nederlandse kreooltalen: een vergelijking

Een extreem gevolg van taalcontact is de ontwikkeling van kreooltalen. Sommige van deze talen zijn welbekend en vitaal, zoals Papiamentu/o in de Antillen en Sranan Tongo in Suriname. De drie Nederlandse kreooltalen zijn minder bekend en sinds de jaren 2015 uitgestorven. Kreooltalen hebben de woordenschat van een koloniale taal overgenomen, maar niet het grammaticale systeem. Dat is opnieuw gecreëerd, op de basis van de bouwstenen (woorden) van de koloniale talen, maar een bijna geheel vernieuwde structuur, met ook invloed van de moedertalen van de voorouders van de sprekers.

Er zijn drie Nederlandse kreooltalen bekend. Het Carriols, ook Virgin Islands Creole Dutch, is na 1672 ontwikkeld op het Deense eiland Sankt Thomas, en uitgestorven in 1987. Over het ontstaan van Berbice Kreools in de binnenlanden van Guyana is onderwerp van discussie. De meningen verschillen wanneer dat gebeurd is: in de 16e eeuw, de 17e eeuw of de 18e eeuw. De taal heeft een sterke invloed ondergaan van een taal uit Nigeria, het Ijo. De taal is in 2015 uitgestorven. De minst gedocumenteerde is het Skepi Nederlands van Essequibo, uitgestorven in de jaren 1970, en alleen fragmentarisch bekend. In de afgelopen jaren zijn nieuwe documenten boven water gekomen, vooral dankzij het werk van Bart Jacobs en Mikael Parkvall. In mijn lezing geef ik een beknopt overzicht van de structuur en de ontstaanstheorieën van deze specifieke kreooltalen. Het is zeker dat de drie talen onafhankelijk van elkaar zijn ontstaan.

Robbe, Joost

De fonologische reconstructie van 18de-eeuws Carriols

Het Carriols, ook wel ook Virgin Islands Dutch Creole, is een op het Nederlands-gebaseerde creooltaal die zijn oorsprong vond op de Amerikaanse Maagdeneilanden, toen nog de Deense Antillen. Over het Carriols is al vanaf de achttiende eeuw veel geschreven en vergeleken met

andere creooltalen is het uitzonderlijk goed gedocumenteerd. Zo zijn er van de periode tussen 1764 en 1833 ten minste 26 gedrukte boeken bewaard, en in de jaren 1970-80 zijn er ook geluidsopnames gemaakt van gesprekken met de laatste spreker, die in 1987 is overleden. Toch bleef het tot nog toe onduidelijk welke spraakklanken zich achter de grotendeels op het Nederlands gebaseerde 18de-eeuwse spelling verborgen.

Om die vraag te beantwoorden heb ik in het kader van ons project Digital demography, creole creation, light on letters een systematische analyse gemaakt van rijmparen in Carriolse psalmboeken, samengesteld door twee onafhankelijke zendingsgenootschappen. In mijn bijdrage bespreek ik een aantal fundamentele vragen die tot dusver onbeantwoord bleven: Bezat het Carriools inderdaad, zoals lang werd aangenomen, als enige creooltaal een onderscheid tussen korte en lange vocalen? Zijn er sporen van nasale klinkers? Welke klinkers zijn samengevallen, en welke Nederlandse medeklinkers bleven behouden? Dankzij de historische audio-opnames kunnen de hypothesen bovendien worden getoetst aan de werkelijke uitspraak in de eindfase van de taal. Dit onderzoek is het eerste in zijn soort: pas nu laten de combinatie van de rijke schriftelijke traditie van het Carriools en geavanceerde digitale technieken een betrouwbare fonologische reconstructie toe.

Ondunk, Gittan & Kirsten Schraeyen

In lage- en middeninkomenslanden kan naar schatting 70% van de tienjarigen nog niet vlot lezen en eenvoudige teksten begrijpen (UNICEF, 2023). Ook Suriname kampt met leesarmoede. Uit de meest recente landelijke cijfers blijkt dat slechts 35% van de leerlingen in Leerjaar 5 eenvoudige teksten vlot kan lezen. In Leerjaar 8 is dit 63%, maar een groot deel blijft nog steeds onvoldoende leesvaardig. Slechts 46% van de 7- tot 14-jarigen haalt het basisniveau, met het binnenland als zwakste regio (MICS EAGLE, 2019).

Om deze uitdagingen aan te pakken werd het professionaliseringsprogramma LEES-KRACHT ontwikkeld en geïmplementeerd in 31 scholen in Paramaribo, Nickerie en Brokopondo. Dit programma was een samenwerking tussen UNICEF Suriname/Guyana, het Ministerie van Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, CENASU, de Research Unit Logopedie van de Anton de Kom Universiteit en Thomas More Hogeschool (België).

LEES-KRACHT beoogde via evidence-based trainingen, lerende netwerken en schoolcoaching de effectieve klasaankpak van leerkrachten (Leerjaar 1-3) in voorbereidend leesonderwijs te versterken, om vroege leesachterstand bij leerlingen en latere leesproblemen te voorkomen.

Uit een nulmeting in de deelnemende scholen bleek dat slechts 60% een duidelijke visie op leesonderwijs had en minder dan 40% een concreet beleidsplan. Bovendien kreeg slechts één op de vijf scholen jaarlijks toegang tot professionele nascholing. De regionale verschillen in beschikbare leesmiddelen en voorzieningen bleken aanzienlijk.

Deze presentatie beschrijft de opzet van het LEES-KRACHT-programma en bespreekt resultaten van kwantitatieve en kwalitatieve evaluaties na implementatie. We delen praktijkervaringen van leerkrachten en identificeren kansen en uitdagingen voor verduurzaming. Tot slot presenteren we plannen voor opschaling, met als doel een duurzaam en breed toepasbaar model voor effectief leesonderwijs in Suriname en vergelijkbare contexten. is als algemeen docent verbonden aan de faculteit der Humaniora en actief lid van de interfacultaire Research Unit Logopedie (RUL), die zich inzet voor praktijkgericht onderzoek en maatschappelijke dienstverlening op het gebied van logopedie. Binnen deze rol draagt ze bij aan initiatieven die de Nederlandse taalvaardigheid van kinderen in verschillende districten bevorderen en de professionalisering van leerkrachten en kinderopvangmedewerkers ondersteunen. Haar huidige onderzoeksfocus ligt op effectief leesonderwijs, met als doel de leesvaardigheid van jonge Surinaamse kinderen te versterken.

Een rijke woordenschat is van cruciaal belang voor zowel technisch als begrijpend lezen. Hoe meer woorden kinderen kennen en begrijpen, hoe gemakkelijker ze nieuwe kennis opbouwen, verbanden leggen en complexe teksten verwerken.

Louwerse, Henriette & Duco van Oostrom

Het nationale verhaal voorbij

Een kenmerk van de hedendaagse kritische blik op het koloniale verleden in Europa is dat het vaak dicht bij huis wordt gezocht: wat is de koloniale erfenis van ons landhuis, onze stad, onze bank of onze natie? Hoewel we het toejuichen dat er een eerlijker en evenwichtiger verhaal over een gedeelde geschiedenis wordt verteld, constateren we dat het koloniale verleden toch vooral wordt bekeken door de bril van de natiestaat. De natiestaat die bovendien in hoge mate gevormd is door dat koloniale verleden. In de recente publicatie *Ooggetuigen van de Nederlandse slavernij* pleiten de auteurs Karwan Fatah-Black en Camilla de Koning in navolging van het NiNsee-rapport voor een 'ontketend perspectief' op het verleden. Ontketende perspectieven onttrekken zich aan grenzen. Daar sluit ons onderzoeksproject *Beyond the National Narrative* bij aan.

Suriname wordt nog vaak ingekapseld in een Nederlandse narratief. Ons project wil Suriname internationaler maken, niet als anti-Nederlandse beweging maar om te laten zien dat Suriname bijvoorbeeld in de Britse cultuur een rol speelt. Wij willen kijken of we andere verhalen naar voren kunnen halen om een internationale aansluiting te bewerkstelligen.

We hebben voor ons project historici en literatuurwetenschappers bijeengebracht, naast schrijvers, vertalers en curatoren. We proberen grens- en discipline overschrijdend te vertellen over het verleden en dat altijd gekoppeld aan het heden, aan de nazaten van nu.

Graag presenteren we een aantal voorbeelden van ons project als opstapje en – belangrijker – we vragen u om uw suggesties voor onderwerpen en invalshoeken. Hoe internationaliseren we cultureel Suriname? Welke gebieden moeten worden ontwikkeld? Toegankelijkheid? Mondelinge cultuur en het vastleggen daarvan? Geografische en ecologische kenmerken? Hoe kunnen we werk op dit gebied stimuleren, met name door Surinaamse wetenschappers/schrijvers? Welke rol speelt taal en vertalen hierbij?

Dag 3 Taal en didactiek

Donselaar van, Bart

In de Arubaanse context, waar Papiaments, Spaans en Engels vaak de thuistalen van leerlingen zijn, en Nederlands de instructietaal is, zijn inzichten in hoe het talenonderwijs beter bij de behoeftes van de leerling en de maatschappij kan aansluiten een belangrijke bijdrage aan de verbetering van het onderwijs. Op Aruba heb ik data verzameld via vragenlijsten met leerlingen (n=343) en leerkrachten (n=54), focusgroepen met leerlingen (n=30) en interviews met leerkrachten (n=11), en hier pas ik een kritische discoursanalyse op toe. Zodoende onderzoek ik onder andere hoe taal-in-onderwijsbeleid een rol speelt in praktijken in de klas, of Europees en Nederlands beleid bewust of onbewust invloed hebben, en hoe onderzoeksgebaseerd talenbeleid een succesfactor kan zijn voor meertalige onderwijspraktijken die passen bij de Arubaanse samenleving. De voorlopige analyse geeft ondermeer inzichten over een gebrek aan formeel talenbeleid op scholen, de gevolgen van thuistaalgebruik in de klas en de behoeftes van leerkrachten voor verdere ondersteuning.

Dit onderzoek kan betekenisvol zijn voor onderwijs in andere delen van het Caribisch gebied waar Nederlands als instructietaal wordt gebruikt: het onderzoek belicht het belang van 1. duidelijk en weloverwogen taalbeleid, 2. thuistaalgebruik in het onderwijs in meertalige samenlevingen en 3. leerkrachtprofessionalisering met betrekking tot taalbewust lesgeven.

Het onderzoek is onderdeel van het Horizon Europe Pluridentities-project, een interdisciplinair project dat meertalige praktijken in het voortgezet onderwijs bestudeert vanuit verschillende invalshoeken

Scheelen, Rhune (met Rik Vosters en Philipp Krämer)

Meertaligheid in het heden en verleden op het eiland Sint Maarten: taalkeuze, identiteit en collectief schrijven. Studies in de historische sociolinguïstiek richten zich vaak op individuele talen, maar de realiteit, zoals in het Caribische gebied, is dat de bredere context waarin deze talen bestaan doorgaans meertalig is, en dat de grenzen tussen talen vaak niet meer zijn dan conventionele markerings binnen een continuüm van meertalige praktijken en registers (cf. Pahta, Skaffari & Wright, 2018; Rutten, Salmons, Vandenbussche & Vosters, 2017). Het eiland Sint Maarten is een van de plaatsen waar meertaligheid onderbestudeerd blijft (cf.), ook al is de bevolking taalkundig zeer divers. Ondanks enkele zeer waardevolle recente sociolinguïstische studies (Arrindell 2014; Buschfeld et al. 2024) blijft de taalgeschiedenis van het eiland een blinde vlek.

In deze lezing stellen we een nieuw onderzoeksproject in wording voor, dat als doel heeft de verre en recentere geschiedenis van meertaligheid op Sint Maarten aan beide kanten van het eiland te ontsluiten. Ingebed in het veld van historische sociolinguïstiek, met invloeden van postkoloniale sociolinguïstiek en discoursstudies, willen we meerdere casestudies samenbrengen. We vertrekken van een breed scala aan – veelal in een koloniale context geproduceerde – archiefdocumenten van de 17e tot de 20e eeuw, die we momenteel verzamelen in archieven in Nederland en Frankrijk. Onze analyse richt zich op taalkeuze (wie kiest welke talen of variëteiten, in welke communicatieve contexten?), labelingpraktijken en gelaagde talige identiteiten (welke termen worden gebruikt om groepen mensen en talen te omschrijven?) en collectief schrijven (welke talige positie wordt ingenomen als brieven geschreven worden door een groep?). Deze blik op de lange geschiedenis wordt aangevuld met een recenter perspectief op basis van ‘oral history’-interviews met oudere inwoners van het eiland, om ook recentere taalkeuzepatronen en talige identiteiten aan bod te laten komen, vanuit het perspectief van de taalgebruikers zelf. Tijdens deze lezing zullen we de opzet en achtergrond van het toekomstige onderzoeksproject toelichten, geïllustreerd met enkele voorbeelden uit reeds verzamelde documenten.

Door perspectieven uit een ver en een recenter verleden te combineren, laat het project zien hoe meertalige praktijken zich in de loop der tijd hebben ontwikkeld en hoe ze het sociale leven op Sint Maarten tot op de dag van vandaag blijven vormgeven. Op deze manier werpt het project licht op het onderbelichte sociolinguïstische landschap van Sint Maarten en ondersteunt het een breder begrip van meertaligheid in postkoloniale contexten.

Bobson, Carol

Heeft het hebben van een andere thuistaal dan het Nederlands invloed op de schooltaalbeheersing?

Op de basisschool komen leerlingen met verschillende thuistalen terecht. In zowel Paramaribo als in de districten is de schooltaal het Nederlands. Leerlingen ontwikkelen hun taalvaardigheden door oefening waardoor niet alleen hun taalgebruik beter wordt maar het helpt hen ook om de inhoud van andere vakken beter te begrijpen en hun kennis van de wereld wordt door middel van de taal vergroot. Het probleem is echter dat er geen rekening gehouden wordt met leerlingen voor wie het Nederlands een vreemde taal is. Bij vakken zoals begrijpend lezen, blijven deze leerling achter omdat hun woordenschat beperkt is, waardoor ze veel woorden in de teksten niet begrijpen. Het gevolg is dat veel kinderen struikelen over de schooltaal doordat er te veel cognitieve belasting en te weinig contextuele ondersteuning is. In dit artikel wordt verslag gedaan over de beheersing van de schooltaal van leerlingen van groep vijf tot en met groep zeven van zes openbare basisscholen. De resultaten van dit onderzoek laten zien dat het hebben van een andere thuistaal dan het Nederlands mogelijk van invloed kan zijn op de schoolprestaties.

Jansen, Kimberly

Taal, identiteit en maatschappij in de Surinaamse diaspora

Mijn promotieonderzoek richt zich op de relatie tussen taal, identiteit en maatschappij binnen de Surinaamse diaspora in Nederland, België, Aruba, Curaçao, Florida en New York. De studie onderzoekt welke factoren de taalattitudes en het taalgebruik van Surinamers stimuleren of ontmoedigen, onder welke omstandigheden dit gebeurt en hoe het taalgebruik zich aanpast aan de specifieke samenlevingen waarin de Surinamers zich bevinden. Ik bestudeer het taalgebruik vanuit het perspectief van de civil culture, koloniale geschiedenis en andere sociaalhistorische factoren. Surinaamse diasporagemeenschappen komen terecht in zeer uiteenlopende samenlevingen, elk met hun eigen gewoonten, structuren en omgangsvormen. Dit is de civil culture: de normen, waarden en gedragsregels die typerend zijn voor een specifieke samenleving, waarbij het niet draait om wie je bent (je culturele of etnische achtergrond), maar om hoe je je gedraagt. Dit beïnvloedt taalattitudes, taalgebruik en identiteitsvorming. Aangezien de civil culture per gastland verschilt, maakt dit een linguïstisch vergelijking mogelijk tussen verschillende Surinaamse diasporagemeenschappen.

Daarnaast onderzoek ik de invloed van het koloniaal verleden op taalgebruik. Het is mogelijk dat Surinamers die voor en na de onafhankelijkheid migreerden, verschillen in hun taalattitudes ten opzichte van het Sranantongo en het Nederlands. Dit kan leiden tot verschillen in taalgebruik. Daarnaast kijk ik naar factoren zoals de officiële status van het Papiaments op Aruba en Curaçao, wat een stimulerend effect kan hebben op het gebruik van Sranantongo, en naar pan-Caribische en/of Afro-Amerikaanse invloeden die het taalgebruik van Surinamers in de Verenigde Staten kunnen beïnvloeden.

Methodologisch wordt gebruikgemaakt van participerende observatie, gestandaardiseerde eliciterende-taken, semigestructureerde interviews, (intergenerationele) discussiegroepen en de General Ethnicity Questionnaire. Door verschillende locaties te vergelijken, biedt het onderzoek inzicht in hoe lokale omstandigheden specifieke taalpraktijken en identiteitsvorming beïnvloeden.

Khomenko, Sergei

Taal, technologie en toegankelijkheid: Het Digi-Taalhuis als schakel tussen wetenschap, meertaligheid en de aanpak van laaggeletterdheid

Ruim 2,5 miljoen volwassenen in Nederland hebben moeite met basisvaardigheden zoals lezen, schrijven en digitale communicatie – een probleem dat diep ingrijpt op maatschappelijke participatie, gezondheid en werkgelegenheid (Algemene Rekenkamer, 2023). In deze bijdrage staat het Digi-Taalhuis centraal als voorbeeld van een taal-in-contact-instelling waar wetenschap, beleid en praktijk samenkomen in de aanpak van laaggeletterdheid. Digi-Taalhuizen zijn lokale samenwerkingsverbanden van bibliotheken, gemeenten, onderwijsinstellingen en vrijwilligers, gericht op het versterken van basisvaardigheden bij volwassenen. Ze bieden niet alleen taalondersteuning, maar vormen ook een kruispunt van meertalige leertrajecten, digitale inclusie en sociaal-culturele interactie. Binnen deze context wordt de Nederlandse taal niet alleen als leerdoel gehanteerd, maar ook als brugtaal tussen deelnemers van diverse linguïstische achtergronden, begeleiders en betrokken professionals.

Deze bijdrage onderzoekt hoe wetenschappelijke inzichten over laaggeletterdheid, taalverwerving en digitalisering concreet worden toegepast binnen het Digi-Taalhuis. Op basis van recente beleidsrapporten (zoals die van de Koninklijke Bibliotheek, de Stichting Lezen & Schrijven en de Monitor Basisvaardigheden) en praktijkonderzoeken worden structurele succesfactoren én knelpunten belicht. Denk aan de spanning tussen standaardtaal en begrijpelijke taal, de rol van NT2 in combinatie met laaggeletterdheid, en de vraag hoe interdisciplinaire samenwerking wetenschappelijk beter onderbouwd kan worden.

Geïllustreerd via casestudy's, interviews en beleidsdocumenten toont deze bijdrage de rol van het Digi Taalhuis als intermediair tussen formele kennis (onderzoek en beleid) en informele kennis (ervaring en praktijk). Hiermee fungeert het als voorbeeld van taal-in-contact: een praktijkomgeving waarin het Nederlands samen met andere talen een dynamische, inclusieve en resultaatgerichte instrument is in de strijd tegen laaggeletterdheid en digitale ongelijkheid. Het Digi-Taalhuis wordt zo gepositioneerd als intermediair tussen formele kennis (onderzoek en beleid) en informele kennis (ervaring en praktijk). Daarmee illustreert deze bijdrage hoe het Nederlands in contact staat met andere talen én met andere kennisdomeinen – en hoe de inzet van taal bijdraagt aan sociale rechtvaardigheid en inclusie. Door taal niet alleen als object, maar ook als actief middel in te zetten, ontstaat ruimte voor duurzame kennisdeling tussen wetenschap en samenleving, met het Digi-Taalhuis als veelzeggende casus.

Sijm, Maartje

Het Scriptielab: studiesucces door erkenning van het individu

Vier jaar geleden heb ik het Scriptielab opgezet. Hiervoor heb ik een methode ontwikkeld die succesvol is gebleken. Door feedbackrondes met studenten onderzoek ik wat studenten nodig hebben en uit die rondes bleek dat connectie en erkenning sleutelbegrippen zijn voor student- en studiesucces. Parallel aan de feedbackrondes vroeg ik naar de ervaringen van mijn collega's met de studenten die hadden deelgenomen aan het Scriptielab. Ook hun antwoorden nam ik mee in mijn werkwijze. Elk jaar verbetert het Scriptielab en sluit het steeds meer aan bij de behoeftes van de studenten. Er is voor mijn rol als docent een eenvoudig en belangrijk uitgangspunt: de erkenning van elk individu (de student laten merken dat hij wordt gezien). Daarmee ontstaat voor de studenten een veilige leeromgeving. De 5+ studenten voelen vaak schaamte over het feit dat ze langer over hun studie doen dan de gebruikelijke vier jaar en durven soms letterlijk de drempel van de hogeschool niet meer over te stappen. Het zijn geen luiwammes en domoren, nee, het zijn jonge mensen die zich op jong leeftijd al voor ingewikkelde zaken zien staan: de Nederlandse taal die voor problemen zorgt, (soms als eerste generatie) studeren in het hoger onderwijs, ver weg van huis zijn, de verwachtingen van familie

willen waarmaken, mantelzorgen en zo kan ik nog even doorgaan. De resultaten van het Scriptielab en het aantal gediplomeerden worden jaarlijks gemeten en de resultaten zijn positief. In het afgelopen studiejaar namen twintig studenten deel aan het Scriptielab waarvan driekwart de opleiding alsnog met een diploma heeft verlaten. De rest verwacht in het eerste semester van het nieuwe studiejaar af te studeren.

Sluis, Anne

In gesprek over ervaringen en wensen ten aanzien van de positie van Suriname en de eilanden binnen de neerlandistiek

De Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (IVN) stimuleert het neerlandistiek-onderwijs en -onderzoek wereldwijd en vergroot de zichtbaarheid van het vakgebied, binnen en buiten het taalgebied. Daartoe onderneemt de IVN diverse activiteiten op het gebied van netwerken, kennisdeling en vertegenwoordiging. Directeur Anne Sluijs zal in deze interactieve sessie eerst de IVN nader voorstellen en vervolgens in gesprek gaan met aanwezigen over de specifieke positie van Suriname en de eilanden binnen de internationale neerlandistiek, en de behoeften van docenten en onderzoekers die daaruit voortkomen.

Die positie is bijzonder omdat de gebieden zich bevinden binnen het Nederlandse taalgebied (hoewel, voor de eilanden is dat al niet zo eenduidig te zeggen), maar geografisch en ook in andere opzichten ver verwijderd zijn van het zogenaamde centrum dat Nederland en, in mindere mate, Vlaanderen vormen. Vanwege de koloniale geschiedenis vormen Suriname en de eilanden daarnaast ook een belangrijk object van onderzoek binnen de neerlandistiek.

Vroeger werd vaak gesproken over de neerlandistiek 'intra' en 'extra muros'. Tegenwoordig is die scheidslijn veel minder scherp en is er tussen binnen en buiten het taalgebied steeds meer gelijkwaardigheid en uitwisseling en een besef dat samenwerking noodzakelijk en versterkend is. Hoe is die ervaring in Suriname en op de eilanden? Hoe zien docenten/onderzoekers uit Suriname en de eilanden de positie van hun neerlandistiek ten opzichte van de neerlandistiek in Nederland en Vlaanderen, en in internationaal opzicht? Welke institutionele gevolgen heeft die positie en is dat gewenst?

We kunnen verder spreken over vragen als: wat kenmerkt de Caribische neerlandistiek? Wat is er voor nodig om Suriname en de eilanden meer te verbinden met het Nederlandse taalgebied aan de andere kant van de oceaan en vice versa? Welke internationale samenwerkingsverbanden bestaan er al en welke zouden er nog meer mogen zijn? Iedereen is van harte uitgenodigd mee te denken en spreken.